

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA
JAHODOVKA - VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ
JAHODOVÁ 2800/44
PRAHA 10

KOMPETENCE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA
METODICKÝ MATERIÁL K NAPLNĚNÍ JEDNOTLIVÝCH KOMPETENCÍ
SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA

Mgr. Monika Havlíčková

Upozornění pro uživatele:

Všechna práva vyhrazena. Žádná část tohoto tištěného či elektronického metodického materiálu nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu autora. Materiál je chráněn autorským zákonem a jeho neoprávněné šíření je v rozporu s legislativou ČR.

Úvod

Jahodovka - Vyšší odborná škola sociálně právní v Praze 10 (dále jen VOŠSP) je jedna z profesních škol poskytující vzdělání primárně sociálním pracovníkům, což vyplývá z historického kontextu této vzdělávací instituce.

Od září 2012 nabízí škola Vzdělávací program Sociální pedagogika, tříleté vyšší odborné vzdělání, ukončeno titulem DiS. Uvedený program obsahuje vzdělávací segmenty, jejichž obsahem je naplnění profilu absolventa – sociálního pedagoga. K danému vzdělávacímu programu byly v rámci projektu Inovace vzdělávacího programu Sociální práce připraveny i odborné texty k předmětům mající souvislost s výkonem náplně činnosti sociálního pedagoga.

Uplatnění sociálního pedagoga je primárně soustředěno do oblasti sociálních služeb a školství. Jeho náplní práce jsou témata spojená s výchovou jedince, jeho motivací k překonávání sociálních událostí s cílem integrovat a rozvíjet jedince v dané společnosti.(Havlíčková, 2012)

Nedílnou součástí odborné přípravy studentů je proto i jejich praktická příprava prostřednictvím odborné praxe, která se realizuje již od 1 ročníku. Odborná praxe je koordinována a koncipována s ohledem na profil absolventa v daném programu.

Studenti jsou v odborné praxi připravováni na základě akreditačních podmínek a to formou výkonu praxe a zaznamenáváním individuálního rozvojového růstu v profesi. Nástroji jsou portfolio, profesní kompetence, cíle učení tzn. selfmanagement.

Tento metodický materiál je interním materiálem pro studijní účely studentů a pedagogů. Cílem materiálu je rozvíjet budoucích sociální pedagogy – naplnění podmínek profilu absolventa (Akreditace Vzdělávacího programu Sociální pedagogika). Obsahem tohoto textu je analýza jednotlivých kritérií odborné praxe – kompetence sociálního pedagoga. Text navazuje na skripta Havlíčkové (2012).

Odborná praxe

Odborná praxe je realizována ve dvou formách: souvislá a průběžná praxe. Tato praxe je koordinována, monitorována a navazuje i na další odborné předměty vzdělávacího programu.

Jak již bylo uvedeno na základě kompetenčního modelu plní studenti po dobu praktické přípravy, tedy po dobu 3 let jednotlivé kompetence směřující k naplnění profilu absolventa.

Kompetence sociálního pedagoga byly vytvořeny společně se zástupci odborných pracovišť (především sociálních služeb), s nimiž VOŠSP navázala spolupráci v rámci plnění akreditačních podmínek programu. Ve vybraných zařízeních studenti realizují odbornou praxi, a tudíž bylo nutné specifikovat podmínky praxe: dle možností a nabídky odborného zařízení a v souladu s akreditovaným vzdělávacím programem sjednotit a vymezit náplň odborné praxe studentů.

Jak již bylo uvedeno, kompetenční model je v realizaci odborné přípravy studentů, považován odborníky v dané oblasti za jeden z nejlépe funkčních modelů praktické přípravy.

Uvedený model totiž vytváří podmínky pro průběžné hodnocení studenta a progresivní vývoj přípravy studenta.

Obsahem tohoto textu jsou jednotlivé kompetence, popis jejich významu a taky nabídka důkazů k jejich plnění. Uvedené kompetence a dokazování byly zpracovány se zástupci odborných zařízení, kde naši studenti realizují odbornou praxi. Princip práce s Praktickými kompetencemi je obdobný jako při naplňování kompetencí v programu Sociální práce. Má souvislost s cíli učení, s plněním jednotlivých důkazů a stanovováním naplnění kompetencí dle možností zařízení a kapacity studenta.

Kompetence sociálního pedagoga

Uplatnění sociálního pedagoga je směřováno primárně k sociálním službám a školství. Sociální pedagog se může (Chudý, Neumeister, Jůvová a kol., 2010) uplatnit na těchto pracovních pozicích:

1/ pracovník pro práci s rodinou

2/ výchovný poradce ve školství

3/ poradce pro orientaci žáků pro jejich budoucí kariéru - povolání ve školství (především ZŠ)

4/ pedagog volného času

5/ pracovník v pobytových a ambulantních sociálních službách

6/ pracovník pro práci s etnikem, komunitou

Z výše uvedeného vyplývá, že je nutné „naučit“ studenty mnohému, neboť jejich škála budoucího uplatnění je relativně široká. Z těchto důvodů jsou i kompetence pro účely VOŠSP koncipovány obecně, právě pro výše uvedené uplatnění sociálního pedagoga. Z oboru sociální práce jsme pro naše účely ponechali – zapůjčili si kompetenci komunikativní (kompetence č. 2).

Jednotlivé kompetence vycházejí z obecně stanovených pedagogických kritérií. Detailní informace k pedagogickým kompetencím najdete v textu Tvorba a využití profesního portfolia pro formování odborných kompetencí studentů (Havlíčková, 2012). **Považujeme za důležité se s těmito principy opět seznámit, pročíst, připomenout, pro bližší pochopení plnění kompetencí sociálního pedagoga. Ke studiu doporučuji literaturu kolegů: Chudý, Neumeister, Jůvová a kol., 2010 – Vybrané diskurzy teorie a praxe ve vzdělávání a uplatnění sociálních pedagogů v kontextu pomáhající profese, 1 a 2 díl.**

Struktura kompetencí

Základních kompetencí je šest. Nyní jednotlivé kompetence rozepíšeme a vysvětlíme jejich obsah a význam:

Kompetence č. 1: KOMPETENCE OBOROVÁ

Tato kompetence prokazuje odbornost studenta. Cílem je, aby student dosažené znalosti uměl aplikovat do praxe. Proto i „důkazovost“ spočívá především na obsahu jednotlivých předmětů

a důkazy podepisuje jak pedagog/supervizor, na základě např. indexu studenta (kritérium č. 1, 3,4), tak i konzultant na praxi v odborném zařízení.

I. Kompetence oborová			
<i>Definice: Student zná teoretické základy oboru. Umí aplikovat teorii do praxe.</i>			
Je schopen analyzovat sociálně pedagogická témata. Má poznatky z projektového řízení.			
Poř.č.	Kritéria	Důkazy	Datum, podpis
1	Orientuje se v profilových předmětech oboru sociální pedagogiky	Index o studiu	
2	Orientuje se ve společenských a organizačních podmínkách a možnostech v dané situaci	Vnitřní řád organizace Struktura organizace Náplň práce pracovníka	
3	Umí pracovat s informacemi z různých zdrojů a oborů a navzájem je propojovat	Index o studiu Předmět OSS IT kompetence Zpráva v portfoliu	
4	Umí navrhnout, zpracovat projekt v rámci sociální pedagogiky. Zná principy jeho evaluace	Písemný záznam z návrhu projektu	
5	Umí vést přiměřenou dokumentaci (o klientovi, projektu, své činnosti)	Vnitřní řád organizace, metodika práce	

Kompetence č. 2: KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ

Tato kompetence je převzata z Kompetencí vzdělávacího programu Sociální práce (Havrdová,1999). Její naplňování je tedy známo. Důkazy potvrzuje primárně konzultant na praxi v odborném zařízení.

II. Kompetence komunikativní			
<i>Definice:</i> Student umí naslouchat a vytvářet podmínky pro otevřenou komunikaci mezi jednotlivými klienty, skupinami a komunitami. Iniciuje spolupráci a motivuje pro změnu v zájmu klientů.			
Poř.č.	Kritéria	Důkazy	Datum, podpis
1	Umí navázat kontakt (vytvořit atmosféru důvěry, dbát přiměřené neverbální komunikace)		
2	Přizpůsobit komunikaci věku, individualitě a podmínkám klienta, rodiny, instituce		
3	Umí rozeznávat shodná a odlišná hlediska vlastní, klienta, instituce, rodiny a respektovat je		
4	Umí poskytnout přiměřený postoj pro vyjasnění názorů a cílů klienta		
5	Uspadňuje komunikaci mezi klienty, organizacemi a širším společenstvím		
6	Umí motivovat (vyjednávání, facilitace, mediace) v překonávání překážek v zájmu klienta, skupiny, komunity		
	Přípustné důkazy: záznamy z rozhovorů, popř. videozáznam		

Kompetence č. 3: KOMPETENCE SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ

Tato kompetence směřuje k propojení znalostí studenta o sociálních procesech, podmínkách výchovy a vzdělávání jedince. Student by měl znát a umět vytvořit programy směřující k motivaci jedince zvládat určité sociální situace, např. prevence sociálně patologických jevů. Má znalosti z práva a dalších předmětů mající souvislost s ochranou klienta, umí výchovně působit na klienta. Důkazy potvrzuje primárně konzultant na praxi v odborném zařízení.

III. Kompetence sociálně pedagogická			
<i>Definice: Na základě teoretických poznatků z oblasti pedagogiky, výchovy a vzdělávání student vytváří a realizuje sociálně pedagogické programy a služby v oblasti prevence sociálně patologických jevů individuální a skupinová forma práce.</i>			
Poř.č.	Kritéria	Důkazy	Datum, podpis
1	Umí poskytnout emoční podporu, reflektuje jednání a chování klienta či skupiny		
2	Pomáhá klientům rozeznávat a vyjadřovat jejich přednosti, schopnosti a silné stránky		
3	Umí objasnit klientům jejich práva a navrhnout alternativní možnosti, jak jich dosáhnout		
4	Umí navrhnout a realizovat sociálně pedagogický program pro dané téma v oboru - klienta, skupinu		
	Přípustné důkazy:		
	1. Záznam z rozhovoru s klientem		
	2. Kazuistika		
	3. Individuální plán - hodnocení plánu, evaluace plánu		
	4. Záznam z rozhovoru s pracovníkem		
	5. Návrh např. volnočasového programu (písemně zpracovaný)		

Kompetence č. 4: KOMPETENCE INTERVENČNÍ

Tato kompetence spočívá ve znalostech potřebných k diagnostice sociálního prostředí – vztahy v rodině, skupině, komunitě a nabídce intervence ve prospěch klienta, skupiny či komunity. Spočívá v týmové spolupráci a mezioborové spolupráci: umět vyhledat příslušnou službu, odůvodnit její zvolení apod. Umí využít nástrojů k podpoře klienta. Hlavním nástrojem pomoci sociálního pedagoga je v této kompetenci poradenství. Důkazy potvrzuje primárně konzultant na praxi v odborném zařízení, ale i pedagog/supervizor.

IV. Kompetence intervenční			
<i>Definice: Student zná a umí na základě diagnostiky sociálního prostředí navrhnout a realizovat sociálně pedagogickou činnost. Podporuje spolupráci mezi jednotlivci, skupinami, komunitami a organizacemi.</i>			
Poř.č.	Kritéria	Důkazy	Datum, podpis
1	Umí na základě teoretické znalosti stanovit možnosti a metody práce		
2	Umí specifikovat nabídky služeb v souladu s dohodnutým postupem		
3	Umí pozitivně motivovat kooperující složky pomoci		
4	Poskytuje reflexi vzájemné spolupráce		
	Přípustné důkazy:		
	1. Záznamy z:		
	a/ návrhů a realizace programů		
	b/struktura programu		
	c/způsoby práce v programech primárně pro účely zařízení (má u sebe Mgr. Vránková, VOŠSP)		

Kompetence č. 5: KOMPETENCE ORGANIZAČNÍ A ŘÍDÍCÍ

Tato kompetence spočívá v prokázání znalostí a dovedností ve vedení jednotlivce, skupiny či práce s komunitou. Orientuje se v nabídce sociálních služeb v daném regionu, což obnáší znalost práva, znalost práce s lidmi a vedení lidí atd. Orientuje se v prostředí organizace, zná její možnosti, umí nalézt alternativní zdroje pomoci, využívá např. médií, zná komunitní principy práce, má základní informace např. o etniku, jeho náboženství, atd. Důkazy potvrzuje primárně konzultant na praxi v odborném zařízení.

V. Kompetence organizační a řídicí			
<i>Definice: Student má teoretické znalosti z oblasti ekonomie, práva, managementu. Má znalosti z projektového řízení. Zná sociální síť v dané oblasti. Respektuje reálné možnosti poskytovaných služeb</i>			
Poř.č.	Kritéria	Důkazy	Datum, podpis
1	Rozumí cílům, hodnotám a vizím organizace		
2	Respektuje pravidla, cíle, hodnoty a zájmy organizace.		
3	Stanovené úkoly plní zodpovědně a včas		
4	Má schopnost být součástí týmu, identifikovat své místo v něm		
5	Vytváří kooperující vztahy s jinými institucemi v zájmu klienta a i organizace		
6	Reflektuje práci organizace, poskytuje kritickou zpětnou vazbu a umí ji přijímat		
Přípustné důkazy:			
	1. Závěrečná zpráva z praxe		
	2. Řád, metodika, zařízení		
	3. Záznam z doprovodu klienta		
	4. Záznam z reflexe a sebereflexe např. cílů učení		
	5. Pavouk organizace		

Kompetence č. 6: KOMPETENCE REFLEXE VLASTNÍ ČINNOSTI

Tato kompetence spočívá v sebeřízení, v motivaci plnit zadané úkoly tzv. selfmanagement. Ten je považován odborníky za primární segment vzdělávání profesionála v pomáhající profesi. Jedná se o oblasti sebepoznání a nejen v programu celoživotního vzdělávání, ale především v přípravě na budoucí výkon profese sociálního pedagoga. Zároveň přináší a

realizuje i změnu v oboru, zajímá se o novinky v profesi atd. Důkazy potvrzuje primárně konzultant na praxi v odborném zařízení, ale i pedagog/supervizor.

VI. Reflexe vlastní činnosti			
<i>Definice:</i> Student je schopen konzultovat a řídit svůj odborný i osobní růst. Je schopen se kvalifikovaně rozhodovat. Student je schopen v průběhu svého studia zaznamenávat svůj osobní a profesní růst. Je schopen stanovovat a plnit cíle učení. Aktivně se realizuje v profesi: celoživotní vzdělávání. Přispívá ke změnám v oboru.			
Poř.č.	Kritéria	Důkazy	Datum, podpis
1	Sleduje vývoj v oboru - zákonodárství, teoretické rovině, a praxi. Doplnuje své znalosti a dovednosti v oboru		
2	Má přehled v oboru, a využívá tyto znalosti ve prospěch klientů. Získává a prohlubuje své znalosti na seminářích a jiných vzdělávacích akcích		
3	Účastní se pravidelné supervize je schopen sám si ji nalézt, či supervizního semináře. Řídí svůj rozvoj a učí se.		
4	Je schopný reflexe a sebereflexe		
5	Identifikuje u sebe i u druhých předsudky a stereotypy, které negativně působí na práci a na klienty, a pomáhá je překonávat		
6	Má schopnost tvořit a realizovat své cíle učení, je schopný organizovat svou práci a dosahovat vytýčeného cíle ve stanoveném čase.		
Přípustné důkazy:			
	1. Hodnocení studenta (formulář ze školy)		
	2. Závěrečná zpráva z praxe		
	3. Přítomnost studenta v supervizi v organizaci		
	4. Záznam z porady v organizaci		

	5. Potvrzení o účasti v akreditovaných kurzech		
	6. Potvrzení o realizaci programů atd.		
	7. Činnost v supervizním semináři		

Závěr

Předložený materiál je interním textem pro naplnění jednotlivých kompetenčních kritérií v kontextu praktické přípravy sociálních pedagogů na VOŠSP. Cílem bylo seznámit kolegy s náplní jednotlivých kompetencí, vysvětlení jejich obsahu a alternativ důkazů.

Obsahem činnosti pedagoga/supervizora v předmětu Supervizní seminář je motivovat studenta k vysvětlení, zdůvodnění významu uvedených kompetencí. Iniciovat jeho zájem o vlastní selfmanagement právě kompetenčním modelem.

Naplnění všech kritérií odborné praxe najdete v Průvodci odborné praxe a odborných textech Vzdělávacího programu Sociální pedagogika zaměřené na praktickou přípravu studentů v průběhu jejich 3 letého studia.

Výsledným materiálem, kde je prokázána kompetence studenta v kontextu profilu absolventa Vzdělávacího programu Sociální pedagogika, je PORTFOLIO. To je důkazem jeho praktické výbavy i v rámci absolutoria Vzdělávacího programu Sociální pedagogika.

Mgr. Monika Havlíčková